

16 juni 2019, Hoogfeest van de Heilige Drie-eenheid. Spreuken 8:22-31, Rom. 5:1-5, Joh. 16: 12-15
Peter van Dael SJ

DRIE GODSNAMEN

Inleiding

God heeft vele namen. Binnen de islam worden er zelfs 99 gebruikt: Meest Barmhartige, Meest Genadevolle, Koning enzovoort. Ook in de Bijbel heeft God vele namen, want één naam is niet genoeg om Hem aan te duiden. In de christelijke traditie worden vooral drie namen gebruikt: Vader, Zoon en Geest. Namen waarin persoonlijke betrokkenheid meeklinkt. Vandaag, op het Hoogfeest van de Heilige Drie-eenheid, vieren wij deze drie namen.

God als persoon

Er zijn mensen die zeggen dat zij niet in God geloven. Anderen geloven in iets, een anonieme macht die aan de grondslag ligt van alles, een macht die de mens te boven gaat. Er zijn ook mensen voor wie God een persoon is, iemand die zij kunnen aanspreken. Dat gebeurt in de liturgie en in persoonlijk gebed, waarin de gelovige God lof brengt, Hem dankt en Hem zijn of haar vragen en verlangens voorlegt. Deze mensen staan in de traditie van de Bijbel. God, die aan Mozes verscheen in een vuur dat uit een doornstruik opvlamde, zei tegen hem: Ik ben de God van je vader, ik ben de God van Abraham, Isaak en Jakob (Ex. 3:6). Een persoonlijke God, die met zijn mensen verbonden is. Wanneer Mozes nadrukkelijk vraagt naar de naam van God, krijgt hij als antwoord: Ik ben degene die er altijd is (Ex. 3:14). Ik zal er zijn voor jullie. Hij is de Aanwezige, Hij is met de zijnen, Hij is trouw aan hen, Hij heeft hen lief. Liefde, trouw en vertrouwen spelen zich af tussen personen. Wij zien God als persoon omdat dit het hoogste is wat wij kennen. Maar in feite kennen wij in onze wereld alleen maar personen met beperkingen en gebreken. Maar we hebben geen ander woord. God is persoon op een wijze die ons begripsvermogen te boven gaat. De persoonlijke betrokkenheid tussen God en zijn mensen wordt ook uitgedrukt in de namen Vader, Zoon en Geest. Gaan we door op deze namen.

Vader, Zoon en Geest in het Oude Testament

God wordt in de Bijbel niet ervaren als een oneindig verre en in zichzelf opgesloten God, maar als iemand met vaderlijke trekken. Hij wordt om te beginnen vader genoemd in zijn hoedanigheid van schepper: De Heer is jullie vader, hij heeft je gemaakt, hij heeft je het leven gegeven (Deut. 32:6). Hij wordt ook Vader genoemd omdat hij bescherming biedt: U, HEER, bent onze vader, van oudsher heet u Onze beschermer (Jes. 63:16), Hij is vader van wezen, beschermer van weduwen (ps. 68:6).

God als vader is 'maar' een beeld. Met deze naam benoem je God niet adequaat. Men zag ook moederlijke trekken in God. Wanneer God volgens Genesis (1:27) de mens schiep als zijn evenbeeld, mannelijk en vrouwelijk, dan is in God ook het vrouwelijke en moederlijke aanwezig. Vlak voor zijn dood zong Mozes een lied waarin sprake is van God die u gebaard heeft (Deut. 32:18). In Jesaja (66:13) spreekt God zijn volk toe als volgt: ik zal jullie troosten, zoals een moeder haar kinderen troost. In de Bijbel, product van een patriarchale cultuur, wordt God vooral als man, als vader, gezien, maar de idee van God als vrouw, als moeder, blijkt niet afwezig te zijn.

Wanneer God vader van Israël heet, kan dit volk zoon van God worden genoemd. In Hosea (11:1) lezen we: uit Egypte heb ik mijn zoon weggeroepen. Het woord zoon wordt ook gebruikt voor afzonderlijke mensen, in het bijzonder voor de koning. De macht, de rechtvaardigheid en de wijsheid van de koning vertegenwoordigen Gods macht, rechtvaardigheid en wijsheid. Ten slotte wordt

iedereen opgeroepen om zoon van God te zijn. Zo lezen we in het boek Sirach: Wees voor wezen als een vader... Dan zul je als een zoon van de Allerhoogste zijn... (4:10).

Wanneer de Bijbel spreekt van zonen van God, dan verwacht je ook dochters van God. Die zijn er ook: Jesaja spreekt van de terugkeer van Gods zonen en dochters na de ballingschap (43:6), Paulus legt God de volgende woorden in de mond: Ik zal jullie vader zijn, en jullie zullen mijn zonen en dochters zijn (2 Kor. 6:18, vgl. Jes. 43:6).

De Bijbel spreekt ook van Gods geest. De primaire betekenis van het woord 'geest' is lucht in beweging, dat wil zeggen wind of adem. Wat ademt, leeft. Daarom betekent 'geest' ook: levensadem, leven. Bij de schepping zweefde Gods geest als de levensadem van God over de oervloed, de wateren van de chaos (Gen. 1:2). Gods geest stelt ook bepaalde mensen in staat om wonderbare, heldhaftige daden te verrichten (bijv. Simson: Recht. 14:6). Mensen als Mozes, Jozua, David en Elia werden geïnspireerd door Gods Geest.

Vader, Zoon en Geest in het Nieuwe Testament

Ook in het Nieuwe Testament worden deze namen gebruikt. Jezus sprak over God als over zijn Vader. Tegelijkertijd leerde hij zijn volgelingen het Onze Vader te bidden.

De naam Zoon wordt in het bijzonder toegepast op Jezus. In Jezus, de Zoon, beluisterde men Gods woord. Men zag hem als icoon van de onzichtbare God. In Jezus werd concreet wat God van zichzelf aan Mozes openbaarde: dat God een liefdevolle en zorgende God is. Overigens is iedere gelovige geroepen om zoon of dochter te zijn van de Vader. Iedereen is geroepen om te laten zien hoe God is. God is niet een verre, onbereikbare werkelijkheid, maar Hij is daar waar mensen het voor elkaar opnemen. Waar mensen elkaar liefhebben, laten zij iets van God zien.

In het Nieuwe Testament is meer dan eens sprake van Gods Geest, door wie Jezus werd geïnspireerd. Deze Geest bezielt ook de leerlingen van Jezus. Wanneer hij vóór zijn hemelvaart afscheid van hen neemt, verzekert hij hun: Wanneer de heilige Geest over jullie komt, zullen jullie kracht ontvangen om mijn getuigen te zijn in Jeruzalem en in heel Judea en Samaria, en tot het uiteinde van de aarde (Hand. 1:8). In het boek De handelingen van de apostelen wordt geschetst hoe de heilige Geest werkzaam is in de jonge kerk.

De namen Vader, Zoon en Geest zijn niet de enige namen die aan God gegeven zijn. Maar deze namen zijn in de traditie boven komen drijven. Het zijn ook geen definities, maar metaforen. Metaforen zijn woorden die werkelijkheden aanduiden die wij uit ervaring kennen, maar die tegelijkertijd een werkelijkheid aanduiden die ons begrip te boven gaat. Maar het zijn slechts menselijke woorden met al hun beperkingen. Wie en hoe God is, blijft voor ons een mysterie. Maar de traditie waarin wij staan, heeft Hem in ieder geval niet ervaren als een abstract, onbereikbaar wezen, maar als een God die zich met ons inlaat, die naar ons toekomt, die ons vergeeft, die met ons meetrekt. Dit wordt uitgedrukt in de drie namen.

God is Vader, zichtbaar geworden in zijn Zoon Jezus. Ook wij worden opgeroepen om zonen en dochters te zijn, om God zichtbaar te maken, door te leven in het voetspoor van Jezus. We worden opgeroepen om ons hierbij te laten inspireren door Gods heilige Geest.